

21.april 2006

Veiledning for nyskaping ved NTNU

Målgruppen for denne veiledningen er lederne ved alle institutt og fakultet ved NTNU. Øvrige ledere, ansatte, studenter og eksterne samarbeidspartnere vil formodentlig også finne innholdet relevant og nyttig. Dokumentet skal ikke oppfattes som et reglement, og heller ikke som en uttømmende fortolkning av gjeldende lover og regler. Veiledningen er et supplement til NTNUs fullmaktsregime og til NTNUs styringsdokument, retningslinjer og strategier forøvrig. Dokumentet inneholder relevant bakgrunnsinformasjon og praktiske anbefalinger til de linjeledere ved NTNU som skal svare på spørsmål fra ansatte og studenter, og som skal fatte beslutninger på vegne av NTNU vedrørende konkrete nyskappingsprosjekt.

1. NTNUs strategi for økt nyskaping

Tradisjonelt har universitetenes bidrag til næringsutvikling hovedsaklig bestått i å forsyne bedriftene med kunnskap og kompetente kandidater. Nå forventer samfunnet at universitetene engasjerer seg **mer aktivt** i arbeidet for innovasjon og nyskaping. NTNU tar dette ansvaret på alvor og universitets styre har fastsatt som strategisk mål at **nyskaping skal være en integrert del av universitetets tre virksomhetsområder - utdanning, forskning og formidling.**

Arbeidet med kunnskapsbasert næringsutvikling skal ikke skje på bekostning av, men støtte opp om utdanning, forskning og formidling. Med NTNUs unike kombinasjon av tverrfaglig samarbeid og spisskompetente fagmiljø er utvikling av ny næringsvirksomhet både et mål i seg selv og et middel til økt satsing.

2. Technology Transfer Office

Alle universitetene i Norge har etablert egne "Technology Transfer Offices" (TTO) med formål å formidle kunnskap og bidra til verdiskaping i samfunnet gjennom kommersialisering av forskningsresultater i vinn-vinn samarbeid mellom forskere, bedrifter og investorer.

NTNU har valgt å organisere sin TTO, **NTNU Technology Transfer AS**, som et heleid aksjeselskap med Universitetsdirektøren som leder for et styre med 7 medlemmer. TTO ble operativ våren 2004 og finansierer sin virksomhet gjennom salg av tjenester "på armlengdes avstand" til NTNU, samt tilskudd fra FORNY-programmet i Norges forskningsråd, offentlige virkemidler, samarbeid med næringslivet og, etter hvert, netto avkastning fra suksessfulle kommersialiseringsprosjekt. I den grad TTO klarer å skape et bedriftsøkonomisk overskudd vil NTNU (som eiere, på vegne av Staten) disponere disse midlene til mer forskning ved NTNU.

NTNU har gitt TTO **fullmakt** og **enerett** til å håndtere alle sine rettigheter vedrørende kommersialisering av forskningsresultater. TTO er et **strategisk verktøy** for NTNU og NTNUs ansatte, og en rådgiver for NTNUs linjeledelse. TTO fyller en lignende funksjon for St.Olavs Hospital og samarbeider dessuten nært med Sinvent AS (et heleid datterselskap av SINTEF) om kommersialisering av felles/sameide forskningsresultater med SINTEF Gruppen.

3. Immaterielle rettigheter

Immaterielle rettigheter ("IPR") brukes normalt som et samlebegrep for bl.a. patenter, mønsterbeskyttelse ("design"), varemerke ("trademark"), opphavsrett ("copyright") og bedriftshemmeligheter. De tre førstnevnte får rettslig beskyttelse ved godkjenning av søknader til offentlige myndigheter, mens de to siste er beskyttet uten videre - dels gjennom lovgivningen, dels gjennom bestemt adferd fra eiers side.

Et patent gir enkelt sagt innehaveren en tidsavgrenset **enerett** til **kommersiell** utnyttelse av angjeldende oppfinnelse i de geografiske områdene som patentet gjelder for. **Forskere og studenter** kan derfor fritt (med noen begrensninger) benytte egne og andres patenterte forskningsresultat til videre **ikke-kommersiell** forskning.

4. Rettigheter til forskningsresultater

Hovedprinsippet i næringslivet er at **den som betaler for forskningen eier rettighetene** til resultatene. For vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler er rettighetssituasjonen mer kompleks. De IPR-relaterte endringene som ble innført fra 1/1 2003 i *Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere* og i *Lov om universiteter og høyskoler* vedrører **kun** patenterbare oppfinnelser, mens øvrige rettighetsforhold vedrørende IPR er uendret.

Ved NTNU er IPR i liten grad regulert gjennom **ansettelsesavtaler**, og NTNU vil i mange tilfelle være rettmessig eier av forskningsresultater i kraft av inngåtte kontrakter med **ekstern tredje-part**. Hvis så **ikke** er tilfelle gjelder følgende sentrale lov- og/eller sedvanerettbaserte IPR-regler i arbeidsforhold:

- Åndsverk generelt: arbeidsgiver får den rett til verket som er nødvendig og rimelig for at arbeidsavtalen skal nå sitt formål. Opphavsretten til verket tilligger den ansatte som har skapt det, med mindre annet må anses avtalt.
- Åndsverk i form av datamaskinprogrammer spesielt: opphavsretten til program som er skapt under utførelsen av oppgaver som omfattes av arbeidsforholdet tilligger arbeidsgiver, med mindre den ansatte kan føre bevis for at annet er avtalt.
- Patenterbare oppfinnelser: arbeidsgiver har en opsjon på å overta alle rettigheter til kommersiell utnyttelse, mot at oppfinner får rimelig godtgjøring.
- Design: retten tilligger den ansatte, med mindre annet må anses avtalt.
- Kretsmønster: eneretten tilligger arbeidsgiver, med mindre den ansatte kan føre bevis for at annet er avtalt.

Det presiseres at disse punktene gir et **svært forenklet** bilde av rettstilstanden, og at det lovbaserte rettighetsregimet **utfylles og suppleres** av kontraktsbaserte rettighetsregimer av ulikt opphav og ulik karakter. I tvilstilfelle bør TTO eller NTNUs jurister på området kontaktes for supplerende informasjon og råd.

Patenterbare oppfinnelser

Alle ansatte i undervisnings- eller forskningsstilling plikter, uten ugrunnet opphold, å melde fra til arbeidsgiver om en **patenterbar oppfinnelse**. Ved NTNU skal slik innmelding gjøres til **NTNU Technology Transfer AS** (med befriende virkning for den ansatte). TTO har etablert rutiner og skjema til formålet.

Meldeplikten gjelder for fast og midlertidig NTNU-ansatte (inkl. dr.grads stipendiater) i 50% stilling eller mer. TTO vil være behjelpelige med å avklare eventuelle tvilstilfeller, for eksempel der dr.stipendiater er underlagt avvikende meldepliktsregler iht tidligere inngåtte avtaler. NTNU oppfordrer ellers både studenter, stipendiater og ansatte uten meldeplikt å søke samarbeid med TTO **på frivillig basis**.

TTO må beslutte om TTO (etter fullmakt fra NTNU som arbeidsgiver) skal **kreve å overta rettighetene** til oppfinnelsen **innen 4 måneder** etter at oppfinnelsen er innmeldt (med mindre oppfinner samtykker i at evalueringsperioden forlenges). Overtakelsesbeslutningen skal være basert på TTOs vurderinger av oppfinnelsens kommersielle potensial, og på mulighetene til å finansiere den innsatsen som skal til for å kommersialisere den. Dersom TTO velger å overta rettighetene til oppfinnelsen skal TTO, i samarbeid med idéhaver, etablere en plan for gjennomføring av kommersialiseringsprosjektet.

TTO vil normalt ta ansvaret for utforming og innsending av patentsøknad(er) i de aktuelle jurisdiksjoner (det vil normalt si de land man ønsker patentbeskyttelse i). Patentering er ikke til hinder for vitenskapelig publisering av forskningsresultatene, men patentsøknad må sendes inn **før** oppfinnelsen publiseres eller offentliggjøres på annen måte. Vitenskapelige ansatte har likevel **ensidig rett til å publisere** sine forskningsresultat (med mindre annet er avtalt i det konkrete prosjekt), selv om dette skulle spolere eller redusere de kommersielle mulighetene.

Eksternfinansiert forskning

Ved **bidragsprosjekt** har NTNU enerett til kommersiell utnyttelse av resultatene. Slike prosjekt en unntatt MVA forutsatt at visse betingelser er oppfylt. Standard mal for "*Kontrakt om bidragsprosjekt*" skal benyttes. TTO bistår gjerne med råd og veiledning.

Ved **oppdragsprosjekt**, dvs prosjekt som NTNU utfører mot full betaling fra ekstern oppdragsgiver, skal NTNUs mal for "*Kontrakt om forsknings-, utviklings- og utredningsoppdrag*" benyttes. Oppdragsgiver eier rettighetene til resultatene, med mindre annet er avtalt i "*Spesielle vilkår*". Dette er likevel ikke til hinder for at oppdragsgiver kan forespørres om mulighetene for å inngå samarbeid om videre forskning og/eller kommersialisering. TTO bistår gjerne også i slike situasjoner.

I prosjekt finansiert av **Norges forskningsråd** eller av **EU** er hovedregelen at NTNU, som kontraktspart, eier alle prosjektresultater. I spesielle prosjekttypen, særlig der flere kontraktspartene samarbeider i et konsortium, gjelder andre regler. Ved usikkerhet om eierforhold til resultatene i konkrete prosjekt bør alltid angjeldende kontrakt konsulteres.

Kombinerte stillinger

Rettighetene til forskningsresultater skapt av arbeidstakere med **kombinerte stillinger** (f eks mellom St Olavs Hospital og Det Medisinske Fakultet) vil bli regulert i egne rammeavtaler på institusjonelt nivå. Slike rammeavtaler vil legge vekt på hensynet til forskerne (som gruppe) og på videre utvikling av det faglige samarbeidet. Et eventuelt fremtidig overskudd fra prosjektene vil forutsetningsvis bli "resirkulert" til forskningsformål, og institusjonene vil derfor legge en betydelig grad av "romslighet" til grunn i fordelingen av rettigheter og forpliktelser seg imellom.

Ansatte i professor II og førsteamanuensis II-stillinger (20% stillingsandeler) ved NTNU omfattes ikke av meldeplikten, men har tilgang til TTO sine tjenester på frivillig basis. Det samme gjelder ansatte i hovedstilling ved St.Olavs Hospital.

SINTEF samarbeid

Retten til kommersiell utnyttelse av forskningsresultat fra samarbeidsprosjekt mellom NTNU og SINTEF skal normalt avtales før prosjektet påbegynnes. Hovedprinsippet for kommersialisering av **felles forskningsresultater** er at institusjonene **eier rettighetene i fellesskap** (dvs 50/50), med mindre spesielle forhold klart tilsier en eierfordeling på 25/75 eller 75/25. Forskerne skal behandles som en gruppe (uavhengig av hvor mange som er ansatt ved hhv NTNU eller SINTEF). TTO og Sinvent avtaler seg imellom hvem som skal ha ledelsen i hvert enkelt kommersialiseringsprosjekt. TTO og Sinvent sørger også for nødvendige avklaringer "innover" i sine respektive organisasjoner, inkl utbetaling av netto overskudd til idéhaverne og deres fagmiljø etter de retningslinjer som gjelder.

Studentarbeid

Hovedprinsippet er at studentene **selv eier resultatene** av eget arbeid, med mindre noe annet er **spesielt avtalt**, f.eks. ved at:

- Studenten mottar lønn for sitt arbeid fra NTNU (typisk dr.stipend).
- Studentens arbeid inngår i et eksternfinansiert prosjekt med særlige bestemmelser.
- Studentens veileder/faglærer åpenbart har bidratt med en betydelig del av idégrunnlaget for studentens arbeid.

Slike unntak skal avklares ved oppstarten av studentens arbeid. Det er utarbeidet standardavtaler for masteroppgaver i samarbeid med bedrifter. I situasjoner der ekstern tredjepart utnytter NTNUs infrastruktur i samband med studentprosjekt eller der det kan oppstå interessekonflikt bør instituttledelsen benytte ekspertise ved fakultetene og/eller TTO for å sikre kvalitet og integritet i avtalene.

5. Interessekonflikter i student-veileder relasjoner

Alle vitenskapelig ansatte som veileder studenter i prosjekt-, hovedoppgave- eller doktorgradsarbeid **plikter** å påse at veiledningen skjer upåvirket av den ansattes eventuelle økonomiske interesser. Hvis slike interesser er tilstede, eller forventes å oppstå i løpet av et prosjekt, skal studenten informeres **skriftlig** om den ansattes økonomiske interesser **før** studenten velger oppgave.

Ved karakterfastsettelse skal evalueringen **alltid** utføres av kvalifiserte personer som ikke har personlige, økonomiske interesser i arbeidet eller konklusjonene

6. NTNUs bidrag til kommersialisering

NTNU ønsker å legge forholdene best mulig til rette for kommersiell utnyttelse av den kunnskap og kompetanse som finnes ved NTNU, både gjennom ansettelser, utnyttelse av laboratorier og annen infrastruktur, og ved å insentivere ansatte til å kommersialisere sine forskningsresultat.

Bruk av NTNUs lokaler og infrastruktur

Det er instituttledelsen som fastsetter kjøreregler og prioriterer ressursene for det enkelte institutt. Instituttledelsen oppfordres til å stille til disposisjon laboratorier, tilgjengelige lokaler, og infrastruktur for nyskappingsprosjekt i NTNUs fagmiljøer, såfremt dette ikke går ut over annen prioritert virksomhet ved instituttet. Følgende føringer bør legges til grunn:

- Det må foreligge faglige grunner for en bestemt plassering eller tilgang, til fordel for både prosjektet og instituttet.
- Faglig utveksling mellom NTNUs fagmiljø og nyskappingsprosjektet skal reguleres i egen avtale. Eventuell utveksling av tjenester mot betaling skal skje til markedsbasert prising med full inndekning av alle NTNUs kostnader.
- Det skal betales reell markedspris for arealer og tilhørende infrastruktur tjenester. Informasjon om markedspris for husleie kan fås ved henvendelse til NTNU Drift eller Innovasjonssenter Gløshaugen.
- Det skal inngås skriftlig husleieavtale "på armlengdes avstand" mellom prosjektet/nyetableringen og NTNU ved angjeldende institutt. Husleieavtalen skal gjelde for inntil to år, med muligheter for forlengelse i maksimum 1 år. Før slik forlengelse eventuelt innvilges skal instituttledelsen vurdere hensiktsmessigheten av leieforholdet på nytt.
- Instituttleder skal sikre tilstrekkelig åpenhet omkring nyskappingsprosjektet mht NTNU-ansattes roller, økonomiske interesser, habilitet, integritet, o.l.

Dersom et prosjekt/nyetablering har behov for fortsatt tilknytning til fagmiljøet **etter** at et leieforhold er avsluttet kan lokalisering i Innovasjonssenter Gløshaugen være en god løsning.

NTNUs infrastruktur, laboratorier og utstyr kan **ikke** brukes til produksjon av varer eller tjenester som overdras til tredjepart mot kompensasjon (uavhengig av i hvilken form) som tilkommer **andre enn NTNU**. Eventuelle unntak fra dette prinsippet skal godkjennes av fakultetsledelsen. NTNU kan heller ikke stille seg i en situasjon der universitetet blir beskyldt for å stille statens ressurser tilgjengelig for en kommersiell aktør som konkurrerer med andre, og på den måten forårsake konkurransevridning eller kryss-subsidiering i et kommersielt marked.

Instituttleder oppfordres til å søke råd hos TTO eller hos NTNUs jurister på området for vurdering av behov for lokalisering i fagmiljø, prosjektets verdiskapningspotensial og andre relevante forhold.

Bruk av egen arbeidstid

Ansatte kan anvende en del av normal arbeidstid til nyskapingsevne, forutsatt at øvrige arbeidsoppgaver blir ivarettatt på en tilfredsstillende måte. Videre kan instituttleder fritta vitenskapelig og teknisk/administrativt ansatte fra ordinære plikter for inntil ett semester av gangen for å arbeide med et nyskappingsprosjekt. Dette betinger at instituttleder (i samarbeid med idéhaver) skaffer kvalifisert vikar og finansiering av utgiftene til helt eller delvis frikjøp av den ansattes plikter.

NTNU har videre tradisjon for at vitenskapelig ansatte, etter søknad til angjeldende fakultet, kan få innvilget midlertidig fritak fra undervisningsplikt, såkalt **forskningstermin**. Alle øvrige rettigheter og plikter i arbeidsforholdet, inkl. **lønn**, forblir uendret under terminen. De ansatte oppfordres til å benytte denne ordningen også til utvikling av konkrete nyskappingsprosjekt med basis i egen forskning, inkludert delta i oppstart av nye "spin-out" selskap fra NTNU. Fordi dette representerer tilførsel av betydelige ressurser fra Staten (ved NTNU) til privateide selskap, plikter NTNU å sikre rimelige motytelser, eksempelvis ved at NTNU får nytte av den kunnskap/teknologi som utvikles og ved å kreve eierandeler (dersom omfanget overstiger ett årsverk til et enkelt selskap). TTO bistår gjerne i vurderinger av verdiskapningspotensial og andre forhold i slike sammenhenger.

NTNU ansatte kan også innvilges ordinær **permisjon uten lønn** ifm nyskappingsprosjekt. Fakultetene må veie søknader om forskningstermin eller permisjon opp mot hensynet til undervisning og andre forpliktelser. Langvarig fravær skaper også problemer ift utvikling av fagmiljø og nyrekruttering, og alternative løsninger med for eksempel "II-stilling" bør da vurderes.

7. Fordeling av netto overskudd

Suksessfull kommersialisering av forskningsresultat fører til:

- o nye bistands- eller oppdragsprosjekt til fagmiljøene,
- o nye lisensavtaler og/eller
- o etablering av nye, lønnsomme "spin-out" selskap fra NTNU.

Netto overskudd består av lisensinntekter og/eller overskudd fra salg av aksjer, etter fradrag av direkte utgifter i det enkelte kommersialiseringsprosjektet. TTO fører detaljert regnskap for hvert prosjekt, etter retningslinjer fastsatt av Norges forskningsråd, som grunnlag for fordeling av netto overskudd mellom idéhaverne, angjeldende fagmiljø og NTNU/TTO.

TTO vil normalt inngå en avtale med idéhaverne ved oppstarten av hvert enkelt prosjekt. Denne avtalen vil regulere eierskap til de immaterielle rettigheter, fordeling av netto overskudd og andre sentrale forhold ved kommersialiseringsprosjektet.

Fordeling av inntekter fra lisensavtaler

NTNUs styre har bestemt at netto overskudd fra lisensavtaler skal fordeles som følger:

	<u>Idéhavere:</u>	<u>Fagmiljø:</u>	<u>NTNU/TTO:</u>
De første kr 300.000:	1/2	1/4	1/4
Over kr 300.000:	1/3	1/3	1/3

I særskilte tilfeller kan TTO inngå avtale om annen fordeling. Dersom TTO velger å **ikke** overta utnyttelsesretten til en patenterbar oppfinnelse eller tilbakefører denne utnyttelsesretten til idéhaver, og idéhaver utnytter oppfinnelsen ervervsmessig, så plikter idéhaver å sørge for at 1/3 av netto inntekter blir utbetalt til angjeldende fagmiljø ved NTNU.

Fordeling av aksjer og inntekter fra aksjesalg

Dersom forskningsresultatene blir kommersialisert gjennom en **selskapetablering** vil TTO **enten** tilby idéhaverne eierandeler direkte i det nye selskapet **eller** inngå en avtale om at idéhaverne skal motta sin andel i kontanter når TTO selger sine aksjer. Aksjefordelingen mellom gründere, TTO, eksterne investorer/industripartnere og (eventuelt) idéhaverne fastsettes i hvert enkelt tilfelle.

TTO har ansvaret for å finne en hensiktsmessig løsning i hvert enkelt prosjekt, der inntektsfordelingen i størst mulig grad skal være den samme som for lisensavtaler. TTO vil alltid forvalte eierskapet i nyetableringen på vegne av hele NTNU, og sørge for at angjeldende fagmiljø mottar sin andel av netto overskudd når aksjene selges.

Ansatt og/eller innleid personale ved TTO kan **ikke** personlig, direkte eller gjennom nærstående personer/selskaper, motta eller erverve aksjer eller aksjeopsjoner i selskap som TTO er involvert i.

8. Konfidensialitet

NTNU plikter å påse at eventuelt inngåtte avtaler om konfidensialitet i et prosjekt blir overholdt av ansatte, studenter og andre som kommer i befatning med angjeldende prosjekt.

Alle ansatte og innleide personer ved TTO er underlagt strenge regler om konfidensialitet og taushet. Det er derfor helt uproblematisk å involvere TTO i konfidensielle eller sensitive prosjekt, inkludert prosjekt der hemmeligholdelse er viktig ift mulig patentering. Dersom TTO kommer i befatning med konkurrerende prosjekt fra ulike idéhavere/forskergrupper vil TTO sørge for at disse håndteres av ulike personer og holdes fortrolig også internt i TTO.

9. Mer informasjon

NTNU Technology Transfer AS (www.tto.ntnu.no) og NTNUs juridiske rådgiver Morten Øien (mailto:morten.oien@ntnu.no) bistår gjerne råd og veiledning.

Gjeldende lover finnes på www.lovdatab.no.

Kontraktsmaler for ulike prosjekttypen i Norges forskningsråd og EU finnes under:

www.forskningsradet.no/	"kontrakt"
www.fp6.cordis.lu/fp6/home.cfm	"find a document"
www.europa.eu.int/pol/rd/index	

NTNUs strategier er samlet på www.ntnu.no/strategi, kontraktsmaler og reglement ligger under www.ntnu.no/okonomi og protokoller fra styremøtene ligger på www.ntnu.no/styret/protokoll.

Mer informasjon om Innovasjonssenter Gløshaugen finnes på www.ig.ntnu.no.

Årsregnskap og interne styringsdokument for TTO, inkl vedtekter, rammeavtaler og fullmakter, fås ved henvendelse til TTO og vil etter hvert bli tilgjengelige på TTOs hjemmeside.

. o o o .

Denne veiledningen er fastsatt av Rektor ved NTNU den 21.april 2006, basert på diskusjoner i Dekanmøtet 3.april 2006.